

Näkökulmia lähitulevaisuuteen

HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN
TOIMINTAYMPÄRISTÖANALYYSIN TULOKSIA

Kuvat: Pixabay

Esityksen rakenne

- Selvityksen tausta
- Ennakoinnin merkityksestä
- Hiljaisia signaaleja muutoksesta
- Näkökulmia lähitulevaisuuteen
- Vaikutuksia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan
- Riskitoimialat

Selvityksen tausta

- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvan toimituskunnan teettämä, toteuttama ja tuottama tuote.
- Vuoden 2021 alussa toteutettiin laaja toimintaympäristön muutoksia kartoittava kysely tilannekuvan viranomaisille.
- Tavoitteena kartoittaa pandemian vaikutuksia, mahdollisia vaikutuksia ja ennakoida toimintaympäristön muutoksia lähitulevaisuudessa.
- Lopputuotteena laadullinen analyysi, jonka tavoitteena selvittää myös lähitulevaisuuden uhkakuvia.

Ennakoinnin merkityksestä

- Ennakointia tehdessä on hyvä pitää mielessä, ettemme voi tietää tulevaisuutta, mutta on tärkeää, että pohdimme mahdollisia muutoksia, jotka voivat vaikuttaa tulevaisuuteen.
- Ennakointiin liittyy aina epävarmuustekijöitä eikä ennakoinnissa pyritä ennustamaan tulevaisuutta täsmällisesti.
- Ennakointi on tärkeätä, sillä päätökset kohdistuvat tulevaisuuteen emmekä voi perustaa päätöksentekoa pelkästään menneisyyteen perustuvaan tietoon.

Hiljaisia signaaleita harmaan talouden ja talousrikostorjunnan näkökulmasta

- Yritysten verovelka on kasvanut, verovelkaisten määrä on lisääntynyt.
- Yritysten taloudellisen tilanteen ”parantelusta” havaintoja.
- Ero velvollisuutensa hyvin hoitavien työnantajien ja heikommin hoitavien työnantajien välillä on kasvanut.
- Rekistereihin vuoroin ilmoitetaan, korjataan ja/tai peruutetaan ansioita.
- Käteisen käytön yllättävästä lisääntymisestä havaintoja.
- Yritykset pyrkivät kustannusten minimointiin. Kustannusten minimointi voi näkyä erilaisina laiminlyöntien lisääntymisenä.
- Yrityksen työntekijät saattavat muuttua kaikki kerralla yrittäjiksi.

Näkökulmia lähitulevaisuuteen

- Näkökulmien avulla pyritään nostamaan esiin mahdollisia riskejä ja muutoksia liittyen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan.
- Näkökulmat perustuvat harmaan talouden torjuntaviranomaisille tehdyn kyselyn tuloksiin.
- Lähitulevaisuudella tarkoitetaan 6 kk – 2 vuotta nykyhetkestä eteenpäin.

Näkökulma: Konkursseihin liittyvän rikollisuuden kasvu

- Taloudellisen tilanteen heikkenemistä ennakoidaan.
- Saattohoitajien lisääntymisestä ja aiempaa aggressiivisemmasta toiminnasta havaintoja.
- Saattohoidossa olevia yrityksiä voidaan käyttää monin eri tavoin rikoksentekovälineinä.
- Konkurssit mahdollistavat myös rahanpesutarkoituksiin käytettävän omaisuuden hankkimisen.

Näkökulma: Avustuksien ja tukien väärinkäyttö kasvaa

- Väärien tietojen antaminen isompien tukien saamiseksi.
- Pääallekkäisten oikeudettomien tukien saaminen/hakeminen.
- Elinkelvottomat yritykset hakevat tukia.

Näkökulma: Työvoiman hyväksikäytön kasvu

- Lisääntynyt pimeää työvoima rakennusalalla
- Ulkomaisia työntekijöitä ”pakkoyrittäjinä”
- Kausityöntekijöiden hyväksikäyttö
- Laittomia irtisanomisia, lomautuksia, ”palkattomien lomien” lisääntymistä yms.
- Matkustusrajoitusten kiertäminen ihmiskaupan uhrien kuljettamisessa.
- Huonontuva taloudellinen tilanne EU:ssa voi lisätä halvan työvoiman kysyntää ja toisaalta altistaa työvoimaa aiempaa pahemmalle hyväksikäytölle.

Näkökulma: Järjestäytyneen rikollisuuden uudet mahdollisuudet

- Mahdollisuus päästä osalliseksi tärkeisiin toimitusketjuihin.
- Rekrytoida työttömiksi jääneitä tai muuten heikossa asemassa olevia henkilöitä omiin rikollisiin tarkoituksiinsa.
- Talousvaikeuksissa olevien yritysten hankkiminen rikoksentekovälineiksi tai yritysten rahoittaminen.
- Arviolta yli 80 prosenttia EU:n alueella toimivista rikollisverkostoista hyödyntää laillisen liiketoiminnan rakenteita rikollisessa toiminnassa. Lähes 60 prosenttia rikollisverkostoista hyödyntää korruptiota omien intressien edistämiseksi. (Europol SOCTA 2021.)

Näkökulma: Kansainvälisten toimitusketjujen hyödyntäminen

- Suojavarusteisiin ja tuotevääreännöksiin liittyvät petokset
- Yhteisövaroihin kohdistuvat petokset (näennäiskauppa)
- Elintarvikerikollisuus: puutteet raaka-aineista globaalilla tasolla lisäävät elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden korvaamista halvemmilla, pitkiä toimitusketjuja käytetään elintarvikkeiden alkuperän hämärtämiseen.

Vaikutuksia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan

- Viranomaiset ovat sopeuttaneet toimintaansa; uusia valvontakeinoja, neuvova ote lisääntynyt.
- Taloudellisen tilanteen heikentymisen odotetaan heijastuvan työllistävästi torjuntaviranomaisten toimintaan lähitulevaisuudessa.
- Edellyttää viranomaisilta entistä enemmän etupainotteista suunnittelua.
- Pitkäaikaisia vaikutuksia mm. rikosprosessin keston pitkittyminen.
- Piilorikollisuuden kasvu; tietyt rikokset voivat olla aliedustettuina. Todennäköistä on, että juuri tietynlaiset rikokset, kuten pimeää työ ja ihmiskauppa, jäävät viranomaisilta piiloon.

Riskitoimialat

- Työvoimavaltaiset alat: rakennus-, ravintola, siivous-, logistiikka
- Alkutuotanto, maahantuonti, verkkokauppa
- Kausityö
- Julkiset hankinnat
- Koronan kurittamat toimialat, erityisesti matkailu ja vapaa-ajan yritykset
- Pandemiasta hyötynneet toimialat esim. kuluttajatuotteet

